Prof. dr hab. Jerzy Bański
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania
im. S. Leszczyckiego PAN
Warszawa

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr Łukasza Wiśniewskiego pt. *Struktura przestrzenna polskiego rolnictwa w pierwszej dekadzie XXI wieku*

Przedstawiona do oceny praca jest studium analityczno-przestrzennym (diagnozą stanu) współczesnej struktury przestrzennej polskiego rolnictwa i zależności wybranych elementów tej struktury od uwarunkowań zewnętrznych (przyrodniczych, społeczno-0ekonomicznych i historycznych). W szczególności omówiono w niej zmiany struktury przestrzennej rolnictwa w okresie międzyspisowym 2002-2010, opracowano typologię wybranych elementów tej struktury oraz typologię polskiego rolnictwa, a także omówiono wpływ czynników zewnętrznych rolnictwa na zróżnicowanie wybranych elementów jego struktury przestrzennej. Autor stawia sześć celów poznawczych wyrażonych dziewięcioma pytaniami badawczymi. Słabiej zarysował natomiast cel metodyczny i aplikacyjny. Praca, jego zdaniem, ma poznawczy charakter, któremu podporządkowane są inne cele merytoryczne. Moim zdaniem niedowartościowany jest cel metodyczny pracy. Autor wykorzystuje bowiem szereg metod matematycznych i statystycznych, które służą do identyfikacji zmian struktury przestrzennej oraz do opracowania typologii rolnictwa na podstawie wybranych elementów jego struktury w postaci cech diagnostycznych.

Rozprawa liczy 211 stron z 42 rycinami i 2 rycinami stanowiącymi załączniki, 24 tabelami w części zasadniczej i 5 tabelami stanowiącymi załączniki.

Układ pracy

Rozprawa składa się z ośmiu rozdziałów, które można pogrupować na trzy części: 1) teoretyczno-erudycyjną, 2) analityczno-wynikową i 3) techniczną. Część teoretyczno-erudycyjną tworzą trzy początkowe rozdziały. Pierwszy z nich stanowiący wprowadzenie do tematu zawiera: cele i zakres badań, kwestie terminologiczne, omówienie materiałów źródłowych i przegląd literatury. Autor nie stawia hipotez badawczych. Rozdział drugi poświęcony jest współczesnym kierunkom rozwoju badanego sektora gospodarki. Podstawą rozważań są aktualne paradygmaty i koncepcje związane z rozwojem rolnictwa (rozwój zrównoważony, wielofunkcyjność, postproduktywizm, itp.). Trzeci rozdział zawiera charakterystykę uwarunkowań zewnętrznych rolnictwa – przyrodniczych, historycznych i

społeczno-ekonomicznych – które w dalszej części pracy są podstawą do rozważań na temat zmienności wybranych elementów struktury rolnictwa w ujęciu przestrzennym.

Część druga jest szczegółową analizą zmian wybranych elementów struktury przestrzennej rolnictwa oraz diagnozą typów rolnictwa uwzględniającą oddziaływanie wspomnianych wcześniej czynników zewnętrznych. Zawarte w niej rozdziały dotyczą kolejno: przemian struktury przestrzennej rolnictwa w okresie 2002-2010, zastosowanej metody typologii, omówienia wyników typologii uwzględniających wybrane cechy gospodarki rolnej oraz wpływu uwarunkowań zewnętrznych na zróżnicowanie i rozmieszczenie wybranych elementów struktury przestrzennej rolnictwa. Część drugą wieńczy podsumowanie wyników badań.

Ostatnią część pracy stanowią: spis literatury, załączniki, spisy rycin, tabel i załączników oraz streszczenia w języku polskim i angielskim.

Ogólny układ pracy jest przejrzysty i logiczny: rozpoczyna ją bowiem część teoretyczno-erudycyjna, po której następuje obszerna część analityczna i wynikowa. Jednakże mam kilka bardziej szczegółowych uwag dotyczących kolejności omawianych zagadnień. Po pierwsze rozdział poświęcony materiałom źródłowym i metodom badawczym powinien omawiać zastosowane procedury badawcze, które stanowią ważną i obszerną część dysertacji. Tymczasem Autor charakteryzuje zastosowane metody (w tym przede wszystkim metodę typologii „tematycznej" i metodę identyfikacji typów rolnictwa w Polsce) w dalszych rozdziałach, co utrudnia rozpoznanie procedur badawczych i wprowadza zamęt. Metody identyfikacji typów uwzględniających wybrane elementy struktury przestrzennej rolnictwa (nazywane w pracy „typologiami tematycznymi") różnią się bowiem od metody typologii rolnictwa w Polsce. Byłoby więc zasadne omówić wszystkie procedury w jednym rozdziale.

Ponadto, część analityczna zaczyna się od przemian wybranych elementów struktury przestrzennej rolnictwa w okresie 2002-2010, a dopiero dalej Autor diagnozuje stan tej struktury w postaci rozmieszczenia typów „tematycznych". Lepszym rozwiązaniem byłoby prawdopodobnie odwrócenie tej kolejności i wykorzystanie charakterystyki zmian do ich wyjaśnienia i wskazania kierunków zmian w określonych typach. W obecnej postaci nie wiem czemu ma służyć rozdział czwarty (*Przemiany wybranych elementów struktury przestrzennej...*), bo kolejne rozdziały podejmują już tylko zagadnienia typologiczne, a więc statyczny stan sektora rolnictwa w 2010 roku.

Cel i zakres pracy

Głównym celem ocenianej rozprawy jest *„kompleksowe rozpoznanie struktury przestrzennej polskiego rolnictwa w pierwszej dekadzie XXI wieku"* (str. 5). Postawiono też sześć zadań badawczych, które w sposób uporządkowany i jasny oddają główny cel pracy. Zrealizowane zadania mają umożliwić odpowiedź na dziewięć pytań badawczych o charakterze poznawczym. Odpowiedzi na te pytania znajdujemy w rozdziale podsumowującym wyniki badań.

Postawiony cel budzi moje zastrzeżenia; co prawda jest ważny z punktu widzenia poznawczego i aplikacyjnego, ale równocześnie jest zbyt ogólny. Zadania badawcze i związane z nimi pytania poznawcze umożliwiają w sposób kompleksowy zbadać współczesny stan zróżnicowania polskiego rolnictwa w ujęciu przestrzennym, ale tego typu cel wymaga zaangażowania w pracy dużego zespołu badawczego. Dlatego też oceniana praca nie jest

pogłębionym studium stanu struktury przestrzennej polskiego rolnictwa, lecz raczej próbą syntetycznego przeglądu. Praca ma przede wszystkim charakter diagnostyczny, wskazuje „jak jest" a nie wyjaśnia „dlaczego tak jest?" i pomimo dwóch zadań mających charakter oceny, tak naprawdę nie zajmuje się wartościowaniem zjawisk. Szkoda, że Autor nie postawił jakiejś hipotezy badawczej lub problemu wymagającego rozwiązania.

Wyżej oceniam cel metodologiczny polegający na wyborze metod analizy przestrzennej, w tym szczególnie na próbie opracowania metody typologii rolnictwa i schematu postepowania badawczego. Cennym metodycznie i poznawczo jest także omówienie dotychczasowych typologii rolnictwa. Szkoda, że nie zostały one należycie ocenione. Zastosowane postępowanie badawcze nie zostało jasno omówione, dlatego przyznam, że nie jest ono dla mnie w pełni zrozumiałe. Dlatego też nie silę się na jego szczegółowa ocenę (zagadnienie omówione w następnej części recenzji).

Wspomniany wcześniej obszerny zakres tematyczny opracowania obejmuje równie obszerny zakres przestrzenny, bo dotyczy wszystkich podstawowych jednostek terytorialnych w kraju (gmin). W przypadku charakterystyki stanu zróżnicowania struktury przestrzennej w Polsce, wybór taki jest w pełni uzasadniony. Dzięki zastosowaniu ujęć typologicznych uzyskujemy cenny poznawczo syntetyczny obraz polskiego rolnictwa w określonych zagadnieniach tematycznych. Dużo trudniej jednak będzie wyjaśnić przyczyny różnic przestrzennych i ocenić ich wpływ na inne składniki struktury gospodarki rolnej.

Gorzej oceniam wybrany zakres czasowy badań. Rozumiem, że wynikał on przede wszystkim z dostępności danych statystycznych dla przyjętego zakresu przestrzennego (czyli uwzględnienia wszystkich gmin), które mogły pochodzić tylko z kolejnych spisów 2002 i 2010. Wydaje się, że okres ośmiu lat jest zbyt krótki do tego, aby z pewnością mówić o przemianach przestrzennych w rolnictwie. Niektóre zmiany mogą mieć charakter incydentalny, a badanie ich w wartościach procentowych będzie skutkowało błędnymi wnioskami – tam gdzie zjawisko jest śladowe zmiany procentowe będą zazwyczaj duże, zaś tam gdzie zjawisko jest bardzo intensywne zmiana procentowa będzie śladowa.

Metody i dane

Autor z powodzeniem zastosował dwie grupy metod, tj. metody analizy statystycznej i metody graficzne, w tym głównie kartograficzne. Wśród metod analizy statystycznej wykorzystał przede wszystkim analizę składowych głównych, analizę skupień, metodę geograficznie ważonej regresji, autokorelacji przestrzennej i inne. Były to metody uzupełniające się, które wzajemnie kształtowały osiągane wyniki analiz, w tym wypełniały wieloetapową procedurę przygotowywanej typologii. Zgodnie z poczynioną wcześniej uwagą moja ocena zaproponowanej procedury badawczej jest niepełna.

Wstępne próby klasyfikacyjne wykorzystujące zestaw cech diagnostycznych dla rolnictwa nie przyniosły zadowalających rezultatów, dlatego Autor zdecydował się na wykonanie typologii „cząstkowych" odnoszących się do określonych cech (zakresów tematycznych) rolnictwa. Wybór cech oceniam jako właściwy i umożliwiający na kompleksową charakterystykę tego sektora gospodarki. Kluczowa jest metoda klasyfikacji; zastosowano „metodę lasów losowych". Dla mnie omówiono ją zawile, co utrudnia jej właściwą ocenę zastosowania do prób klasyfikacyjnych. Na przykład rezultat metody przedstawiony na rycinie 21 jest dla mnie niezrozumiały.

Niejasna jest dla mnie metodologia wyznaczania typów „tematycznych", która jest inna w przypadku każdego tematu (badanej cechy). Autor pisze *„Na podstawie szeregu prób, w których gminy dzielono na kilka wariantów..."* (str. 91), *„Najbardziej optymalną klasyfikację uzyskano w wyniku podziału gmin na pięć grup..."* (str. 95), *„Wyniki klasyfikacji pozwoliły wydzielić 3 typy główne i 4 podtypy..."* (str. 102), itd. Jaka była metoda wyróżniania typów i jaka podstawowa idea przyświecała temu działaniu?

W przypadku typologii ogólnej określającej w sposób syntetyczny typy rolnictwa w Polsce zastosowano inną procedurę. Sam Autor pisze: *„Odrębna procedura oraz znacznie szersze spektrum uwzględnionych zagadnień ... mogą spowodować pewną pozorną niejednorodność otrzymanych wyników w stosunku do omawianych wcześniej ujęć cząstkowych ..."* (str. 134). Nie jest to przekonujące wyjaśnienie właściwego doboru metod i można sądzić, że ujęcia „tematyczne" i typologia ogólna są raczej rozłączne. Wskazuje na to również omówienie ich tematyki w odrębnych i słabo powiązanych rozdziałach. Nie jest to jednak zarzut, bo można przyjąć, że są to dwie próby wykorzystania różnych procedur w badaniach typologicznych.

Dane pochodzą z ogólnie dostępnych baz statystycznych GUS. Dane nie zostały należycie opisane i ocenione.

Podstawy teoretyczno-metodyczne i przegląd literatury

Początkowe strony rozprawy zawierają częściowo rozważania teoretyczno-metodyczne dotyczące m.in. terminologii, przeglądu literatury oraz współczesnych koncepcji rozwoju rolnictwa. W dalszej części pracy poświęcono stosunkowo dużo miejsca omówieniu metod badawczych służących opracowaniu typologii rolnictwa, w tym metodzie „lasów losowych" (*random forest*), stanowiącej nowość w badaniach geograficznych. Uwagi na temat metod badawczych zawarłem w poprzedniej części.

Kandydat zgromadził bardzo pokaźny zestaw literatury liczący ponad 200 pozycji. Literatura jest wyczerpująco wykorzystana we wszystkich częściach rozprawy, co świadczy o tym, że Autor dobrze ją rozpoznał. Dziwi zatem fakt, że przegląd literatury zajął mu niecałe dwie strony. Omówienie literatury jest krytycznie niedostateczne. Cechą rozprawy doktorskiej powinno być między innymi krytyczne omówienie literatury przedmiotu, w którym kandydat dokonuje oceny i klasyfikacji tematycznej. Częściowym wyjaśnieniem braku przeglądu literatury jest jej bogate wykorzystanie w trakcie omawiania współczesnych kierunków rozwoju rolnictwa (rozdz. 2) oraz przeglądu badań typologicznych (rozdz.5.1). Wymienione dwa rozdziały są właściwie analizą dorobku publikacyjnego w badanym temacie.

Generalnie podstawom teoretycznym poświęcono w pracy stosunkowo mało miejsca. Skoncentrowano przy tym uwagę na kierunkach rozwoju rolnictwa, towarzyszących temu procesowi koncepcjach zrównoważonego rozwoju, wielofunkcyjności, postindustrializmu oraz na zmianach w zakresie Wspólnej Polityki Rolnej. Podjęte zagadnienia tylko częściowo są związane z zasadniczym tematem pracy tj. syntezą stanu struktury przestrzennej rolnictwa w Polsce. Szkoda, że Autor nie poświęcił więcej miejsca w rozważaniach teoretycznych zagadnieniom wpływu czynników zewnętrznych na kształtowanie się określonych typów rolnictwa, co jest jednym z celów tej pracy. Uwarunkowania zewnętrzne zostały tylko skrótowo scharakteryzowane. Rozumiem też, że podjęcie tak obszernego problemu badawczego utrudniło rozważania teoretyczne, które można było snuć praktycznie na każdy temat związany z sektorem rolnictwa.

Część analityczno-opisowa

Część analityczno-opisowa jest najobszerniejsza. Rozpoczyna ją charakterystyka współczesnych zmian struktury przestrzennej rolnictwa w naszym kraju. Wcześniej wyraziłem już opinię, że okres ośmiu lat (2002-2010) jest zbyt krótki, aby na jego podstawie wyciągać wnioski o prawidłowościach i kierunkach zmian w ujęciu przestrzennym. Na szczęście Kandydat tego raczej nie czyni, bo ogranicza się do wskazania zróżnicowania przestrzennego i wielkości zmian. Bada przy tym sześć kategorii cech związanych z rolniczym użytkowaniem ziemi (udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej gospodarstw), strukturą agrarną (zmiana udziału gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha UR), produkcją rolną (zmiana powierzchni upraw niezbożowych w ogólnej powierzchni zasiewów i zmiana obsady zwierząt gospodarskich w sztukach dużych na 10 ha UR), wyposażeniem technicznym gospodarstw (zmiana liczby kombajnów w przeliczeniu na 100 ha UR) i cechami społecznymi (zmiana udziału kierowników gospodarstw z wykształceniem wyższym rolniczym w ogólnej liczbie kierowników). Nie oceniam wybranych cech, bo jest to temat bezustannych dyskusji. Zwracam tylko uwagę na bardzo duże zróżnicowanie ich szczegółowości – z jednaj strony mamy *„udział użytków rolnych w powierzchni ogólnej gospodarstw"*, z drugiej zaś – *„zmiana udziału kierowników gospodarstw z wykształceniem wyższym rolniczym w ogólnej liczbie kierowników"*.

W kolejnych podrozdziałach omówiono zmiany w zakresie badanych cech diagnostycznych. Ich charakterystyka ogranicza się na ogół do podania kilku skrajnych wielkości zmian i identyfikacji obszarów o określonych kierunkach zmian. Brakuje próby wyjaśnienia przyczyn tych zmian, ale jak już wspomniałem jest to zadanie trudne, a czasem nawet niemożliwe. Tym niemniej ograniczenie się do stwierdzenia „jak jest" bez próby nawet ogólnego wyjaśnienia „dlaczego tak jest" wyraźnie zubaża pracę. Cenne poznawczo są załączone mapy przedstawiające wielkość badanych cech. Są to proste kartogramy, ale bardzo dobrze obrazujące zjawisko.

Rozdział dotyczący zmian w sektorze rolnictwa jest zwieńczony syntetycznym wskaźnikiem przemian. Mam zastrzeżenia związane ze zbyt swobodnym podejściem do oceny zjawisk, a ponadto mylnym łączeniem ocen jakościowych z ilościowymi. Autor zauważa, że na północy przeważają wskaźniki dodatnie co utożsamia z dużymi zmianami, zaś na południu –ujemne, czyli *„zmiany są znacznie powolniejsze lub nawet niekorzystne"* (str. 64). Po pierwsze „powolne" a „niekorzystne" są całkowicie różnymi konotacyjnie ocenami. Po drugie kierunek zmiany niektórych cech (wzrost lub spadek) nie może być jednoznacznie pozytywnie oceniony. Wydaje się, że najwłaściwsze byłoby tylko wskazanie obszarów o różnej dynamice zmian, zaś ich ocena wymaga odrębnych studiów. Nie jestem też przekonany do analizy miary proporcjonalności (harmonijności) zmian w rolnictwie, z której wynika na przykład, że najsilniejszą nieharmonijnością badanych cech charakteryzuje się Opolszczyzna. Wynika to przede wszystkim z koncentracji gruntów w dużych gospodarstwach i ubytku kombajnów. Inne badane cechy mogą być przecież „optymalne" i nie podlagające większym zmianom. Stąd nie można wyciągać wniosku o nieharmonijności, który niesie ze sobą raczej negatywne konotacje. Sformułowania *„lider proporcjonalności"* lub *„lider w zakresie przemian"* (tu: miasto Mrągowo!!!) kształtują niewłaściwe oceny.

Dalsza część pracy poświęcona jest typologii rolnictwa. Na początku omówiono istniejące typologie, a następnie scharakteryzowano procedurę badawczą (uwagi do tej części zawarłem wcześniej). Kolejny podrozdział poświęcony jest typologiom „tematycznym", czyli tworzonym na podstawie określonych cech rolnictwa. Pod uwagę wzięto: użytkowanie gruntów, strukturę wielkościową gospodarstw, nakłady pracy w rolnictwie, strukturę wieku kierowników gospodarstw, wykształcenie kierowników gospodarstw, mechanizację rolnictwa, nawożenie, produkcję roślinną i zwierzęcą, towarowość gospodarstw rolnych, strukturę dochodów gospodarstw rolnych i produkcyjność rolnictwa.

Metodologia wyznaczania typów tematycznych jest opisana enigmatycznie (patrz wcześniejsze uwagi). Nazwy niektórych typów są niefortunne. Na przykład typ *„dominacja gruntów ornych"* określa nam charakter rolniczego użytkowania ziemi w jednostce terytorialnej, natomiast typ *„użytki zielone"* nie spełnia tego postulatu (jest „niedookreślony"). Inny przykład – typy *„Korzystna struktura wielkościowa"* oparto na wielkości gospodarstw rolnych; duże – to korzystna struktura, małe – niekorzystna. W grójeckim rejonie sadowniczym trudno oczekiwać dużych powierzchniowo gospodarstw, ale trudno zgodzić się, że ich struktura wielkościowa jest niekorzystna. Przykłady można mnożyć.

Pomimo poczynionych powyżej krytycznych uwag, analiza typów cząstkowych dostarcza wielu informacji na temat zróżnicowania przestrzennego w sektorze rolnictwa. Nie mam większych zastrzeżeń do wyników przedstawionych na mapach, które wymagają odrębnej interpretacji.

W kolejnym rozdziale identyfikowane są typy rolnictwa polskiego. Niestety zastosowana procedura badawcza odbiega od wcześniej wykorzystanej procedury przy typach „tematycznych". Dlatego uzyskane rezultaty są trudne do porównania. Typologię ogólną i cząstkową można zatem potraktować jako dwa niezależne zadania badawcze. Wykorzystano dwanaście innych cech diagnostycznych; niektóre z nich mają charakter stymulant inne – destymulant. Są nimi (wymieniam skrótowo): przeciętna powierzchnia gospodarstwa, liczba pracujących na 100 ha UR, udział ekstensywnych użytków w powierzchni gospodarstw, udział kierowników gospodarstw w wieku do 44 lata, udział kierowników z wykształceniem średnim, policealnym i wyższym, liczba jednostek mechanizacji na 1 gospodarstwo, zużycie nawozów w kg NPK na 1 ha UR, intensywność produkcji roślinnej i zwierzęcej, udział gospodarstw o dochodach pozarolniczych przekraczających 50% dochodów, udział gospodarstw zużywających mniej niż ¼ wartości produkcji rolniczej, produkcja globalna na 1 ha UR.

Efektem analizy statystycznej jest propozycja 3 typów i 10 podtypów rolnictwa w 2010 roku. Z każdym tego rodzaju opracowaniem można dyskutować. Jednakże generalny obraz zróżnicowania struktury przestrzennej polskiego rolnictwa wydaje się być prawidłowy. Innymi słowy wskazane obszary reprezentujące różne typy rolnictwa mają właściwe geograficznie rozmieszczenie, a ich charakterystyka (w tym nazwy typów) oddają cechy tamtejszego rolnictwa.

Dalej rozpatrywany jest wpływ uwarunkowań zewnętrznych rozwoju rolnictwa na wybrane elementy jego struktury przestrzennej. Szkoda, że Autor nie rozważał wpływu tych czynników na rozmieszczenie zidentyfikowanych typów rolnictwa. Zastosowano kolejną procedurę badawczą z ciekawymi wynikami, ale mało spójnym i poznawczym komentarzem Autora. Niewiele bowiem wnosi stwierdzenie: *„Przeprowadzona analiza potwierdziła, że w*

zróżnicowaniu przestrzennym rolnictwa w Polsce w dalszym ciągu ważną rolę odgrywają zarówno uwarunkowania przyrodnicze jak i pozaprzyrodnicze" (str. 163).

Na zakończenie Kandydat odpowiada na postawione w części wstępnej pytania badawcze. Podsumowanie jest obszerną częścią dobrze dokumentującą wyniki badań uzyskanych w części analityczno-poznawczej oraz oceniającą zastosowaną procedurę badawczą. Autor w sposób syntetyczny odniósł się do postawionych na wstępie pytań badawczych, a udzielone odpowiedzi są jasno sformułowane i wyczerpujące.

Inne uwagi

Praca napisana jest dobrym językiem i jej czytanie nie nastręcza trudności. Wywód jest zrozumiały i konsekwentny. Dysertacja zawiera drobne błędy lub potknięcia językowe, do których nie odnoszę się w recenzji. Również tytuły niektórych rozdziałów, tabel, rycin wymagają poprawy.

Wnioski końcowe recenzenta

Podstawowym celem rozprawy jest rozpoznanie współczesnej struktury przestrzennej polskiego rolnictwa oraz określenie wpływu czynników zewnętrznych na wybrane elementy tej struktury. Jest to zadanie dla zespołu badawczego a nie pojedynczego badacza. Jednakże postawiony cel został w znacznym stopniu spełniony dzięki syntetycznemu potraktowaniu tematu w postaci ujęć typologicznych.

Praca ma charakter poznawczy i metodyczny. W swojej ocenie skoncentrowałem się przede wszystkim na uwagach krytycznych. W warstwie poznawczej pracę oceniam raczej dobrze, chociaż duże fragmenty tekstu powielają informacje zawarte na ciekawych i syntetycznych obrazach kartograficznych. W warstwie metodologicznej moja ocena jest wyższa. Kandydat zastosował szereg interesujących metod matematyczno-statystycznych, które przyniosły dobre rezultaty. To warstwa metodologiczna i włożona praca przekonują mnie do pozytywnej oceny dysertacji. W warstwie teoretycznej, z uwagi na brak krytycznego omówienia literatury i słabego odniesienia do współczesnych badań struktury przestrzennej (w Polsce i za granicą) moja ocena jest niska.

Autor rozprawy swobodnie wykorzystuje statystyczne metody badawcze. Wnioski i odpowiedzi na postawione pytania badawcze wskazują, że Autor posiada umiejętność identyfikacji zależności pomiędzy zjawiskami i syntezy wyników. Niestety w części analitycznej umiejętności te nie zostały należycie wykorzystane; przeważa w niej „statystyczne" omówienie zagadnień, bez pogłębionej interpretacji.

Biorąc pod uwagę powyższe wnioski stwierdzam, że rozprawa mgr Łukasza Wiśniewskiego pt. *Struktura przestrzenna polskiego rolnictwa w pierwszej dekadzie XXI wieku* spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim przez Ustawę o tytule naukowym i stopniach naukowych z dnia 14 marca 2003 r (Dz. U. nr 65 z dnia 14 marca 2003 r. ze zm. w Dz. U. z 2005 r., nr 164,poz.1365) ze zmianami wprowadzonymi ustawą z dnia 18 marca 2011 r. (Dz. U. Nr 84, poz. 455). Rozprawa wskazuje na dobre przygotowanie metodyczne Kandydata i umiejętność prowadzenia pracy naukowej. W związku z tym wnoszę o dopuszczenie mgr Łukasza Wiśniewskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Warszawa 7.11.2018